

ТАҚРИЗ

**ба автореферати диссертатсияи номзади Шарифзода Лутфулло
Абдулло дар мавзуи «Арзишҳои илмӣ ва адабии номаҳои
Садриддин Айнӣ ва Мирзо Турсунзода» барои дарёфти дараҷаи
илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 –
Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ**

Устод Садриддин Айнӣ ва Мирзо Турсунзода аз зумраи он адибоне хастанд, ки дар хама гуна давру замон таваҷҷуҳи кишрҳои гуногуни ҷомеа ба шахсият ва осори мондагори онҳо кам нашуда, балки бо гузашти солҳо афзуда истодааст. Бо он ки олимони зиёди ватанию хориҷӣ ба рӯзгору осори ду санъаткори бузурги тоҷик, ки яке ба сифати бунёдгузори адабиёти муосири тоҷик ва дигаре ба унвони мунодии сулҳу дӯстӣ ҳамчун Қаҳрамонони Тоҷикистон низ машҳуранд, таҳқиқоти арзишманде анҷом додаанд, аммо мавзуи интихобкардаи Лутфулло Шарифзода ба эътибори доштани навғониҳо дар адабиётшиносии муосир ва махсусан дар ҷодаи айнишиносиву турсунзодашиносӣ, метавон иқдоми шоиста ва саҳифаи тозае ба шумор овард.

Диссертатсияи Шарифзода Лутфулло Абдулло аз ҷиҳати мухтаво ва аҳаммияти илмӣ хеш актуалӣ буда, таҳқиқоти мукаммале дар адабиётшиносии тоҷик ба шумор меравад, зеро пажӯҳиши номанигории устодон Айнӣ ва Турсунзода, тибқи гуфтаи диссертант, аз нахустин ҷустуҷӯхоест, ки дар ин замина ва дар адабиётшиносии тоҷик мавриди таҳқиқи амиқ қарор гирифтааст.

Дар бораи ташаккули нома ва равиши номанигории форсии тоҷикӣ ва умуман адабиёти эпистолярӣ ҳам дар адабиётшиносии хориҷ ва ҳам ватанӣ бисёр корҳои таҳқиқӣ рӯйи кор омадаанд, чунон ки муаллифи автореферат инро дар қисмати муқаддима зикр кардааст, аммо ҳақиқат ин аст, ки то ба ҳол номанигории муосири тоҷикӣ, ки ин жанри қадимаи адабӣ дар асри XX аз ҷиҳати шаклу тарзи баён ва мақсаду ғаразҳои сиёсӣ тағйир пазируфтааст, як кори ҷиддиву фароғири таҳқиқӣ дар шакли як рисолаи диссертатсионӣ дар

мавзуи мазкур ба вучуд наомадааст. Бинобар ин, таҳқиқи номанигории ду чехраи бузурги адабиёти асри XX аз ҷониби муҳаққиқи ҷавони тоҷик Лутфулло Шарифзода зери унвони «Арзишҳои илмӣ ва адабии номаҳои Садриддин Айнӣ ва Мирзо Турсунзода», ки зери роҳбарии адабиётшиноси варзидаи тоҷик, доктори илми филология, профессор Маҳмадаминов Абдулҳай Саидович ба анҷом расидааст, аввалин ва ҳатто ягона таҳқиқоти муқаммали илмӣ дар атрофи номанигории адибон дар мисоли номаҳои Садриддин Айнӣ ва Мирзо Турсунзода ба ҳисоб хоҳад рафт.

Чунон ки дар автореферат зикр гардидааст, қор аз муқаддима, чаҳор боб, бист фасл, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат буда, дар умум 200 саҳифаи ҷопи компютери ро фаро мегирад.

Дар қисмати муқаддима муаллиф оид ба мубрамии мавзуи таҳқиқ, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, алоқамандии таҳқиқ бо барнома ва мавзӯҳои илмӣ ва дар қисмати тавсифи умумии қор роҷеъ ба мақсаду вазифаҳои пажӯҳиш, объекту предмети таҳқиқ, асосҳои назарии таҳқиқ, сарчашма ва навғониҳои диссертатсия, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва аҳамияти назариву амалии таҳқиқ бо риояи низоми муқарраршуда маълумот дода, ба ин роҳ ба қоидаҳои навиштори таҳқиқоти илмии муосир ҳаммарому мувофиқ будани худро зоҳир кардааст.

Дар боби нахустини қор – «Робитаи дӯстӣ ва эҷодии устод Айнӣ ва М. Турсунзода», ки иборат аз панҷ фасл аст, муаллиф, аввалан, оид ба мавзуи равобити дӯстӣ ва эҷодии адибон аз дидгоҳи адабиётшиносӣ, баъдан, оид ба омилҳои дӯстӣ ва эҷодии С. Айнӣ ва М. Турсунзода ва натиҷаҳои ин равобит муваффақ гардидааст, ки оид ба баъзе лаҳзаҳои ҳаёти шахсӣ ва қоргоҳи эҷодии устод Айнӣ дар солҳои 1947-1954, кашфи истеъдоди адабии М. Турсунзода ва тарбияи маънавии ӯро аз тарафи устод Айнӣ, шинохти бисёр амиқи М. Турсунзодаро аз шахсият ва осори устод Айнӣ баррасии қобили тавачҷуҳ намояд.

Дар боби дувум – «Бозтоби масъалаҳои адабиётшиносӣ дар номаҳои С. Айнӣ ва М. Турсунзода», ки аз ҳафт фасл иборат аст, муаллиф дар

атрофи масъалаҳои илмию адабӣ, тасвири ҳақиқати ҳаёт ва таъсири эътирозотимафкуравӣ, нақши ҷузъиёти бадеӣ дар тасвири реалистӣ, омӯзиш ва тадқиқи симоҳои хурду бузурги адабиёти нимаи дувуми асри XIX дар заминаи номаҳои С. Айнӣ ва муаррифии онҳо барои насли замони шуравӣ аз тарафи устод Айнӣ ва хусусан масъалаҳои сиёсии тақсими мероси гузаштагон ва муборизаҳои ҷоннисоронаи С. Айнӣ ва М. Турсунзода дар замони шуравӣ баҳс намояд. Муҳаккики ҷавон бо асноду далоили сершумор ва таҳқику таҳлили қиёсии онҳо ба дарёфтҳои ҷолибрасидааст, ки ба назари мо, бо ин роҳ соҳиби истиклоли андеша буданаширо нишон медиҳад.

Дар боби сеюм, ки он фарогири ҷаҳор фасл аст, муаллиф дар бобати мулоҳизаҳои илмию адабии С. Айнӣ оид ба арзиши таърихӣ ва адабию фарҳангии «Ёддоштҳо» дар мукотибот ба М. Турсунзода ва баҳсу мубоҳисаҳои устод Айнӣ дар нисбати эътирози муқарризони асараш, ки ба воситаи Абдусалом Дехотӣ ба ӯ расонидаанду қисме аз онҳо ба матбуот низ роҳ ёфтаанд, таҳқиқот бурдааст. Муаллиф ин маврид ба ин ақида аст, ки С. Айнӣ тавонистааст дар офаридани «Ёддоштҳо» ҳақиқати зиндагии замони кӯдакӣ, ҷавонӣ ва мадрасахонии худро то андозае берун аз зобитаҳои синфӣ ва маҳдудҳои андешаи «халқияти адабиёту санъат» биофарад. Аммо ин амали ӯ боиси эътирози мафкуравии адибону мунаққидони замони шуравӣ гардидааст.

Боби чорум, ки «Андешаҳои С. Айнӣ доир ба арузи тоҷикӣ дар мукотиботаш» ном дошта, дар ҷаҳор фасл мавзӯбандӣ шудааст, муҳаккики ҷавон дар асоси номаҳои С. Айнӣ ва таҳқиқоти муҳаккиқони ватанию хориҷӣ оид ба аруз муносибати устод Айнӣ ба арузи тоҷикӣ ва таҷрибаҳои амалии ӯро дар нав кардани шаклҳои шеъри тоҷикӣ равшан намуда, бо далелу мисолҳои зиёд бавучудоии шеъри навро собит менамояд.

Хулосаи кор хуб аст, муаллиф тавониста, ки дар ҳаҷми 12 нукта асоситарин натиҷаҳои бобҳои фахрии таҳқиқоти худро ба таври муҷаз баррасӣ намояд. Зимни хулоса тавсияҳои муаллиф низ қобили ситоишанд.

Мақолаҳои батабарасонидаи муаллиф низ, ки 12-тои он дар маҷаллаҳои тасдиқшудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА ФР ва 9-тои дигар дар маҷаллаҳои илмӣ ва маҷмуаҳои конференсҳои гузоришҳои илмӣ интишор шудаанд, пурра муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, аз лаёқати баланди илмии доктараби дараҷаи илмӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Дар баробари дастовардҳои муҳими илмӣ дар рисола баъзе камбудихо низ ба назар мерасанд, ки рафъи онҳо ба салоҳи кори унвонҷӯ ва боз ҳам афзудани арзишу аҳаммияти илмии рисола хоҳад буд. Аз ҷумла:

1. Ба баъзе хатоҳои услубӣ ва навишторӣ сарфи назар карда шудааст;
2. Дар қор, умуман дар ягон боб, муаллиф дар бораи номаҳои М. Турсунзода чизе нагуфтааст. Шояд дар матни диссертатсия роҷеъ ба номанигории М. Турсунзода чизе мушоҳида шавад ва ба хотири маҳдудияти ҳаҷм муаллиф раво надидааст, ки оид ба ин масъала дар автореферати он чизе бигӯяд. Зеро муаллиф дар нуктаи ҳафтуми хулоса, теъдоди номаҳои М. Турсунзодаро, ки ба устод Айнӣ фиристодааст 18 номаю 9 барқия мушаххас намудааст. Аммо бояд қайд кард, ки баррасии номаҳои М. Турсунзода, хусусан номаҳои ба унвони устод Айнӣ ирсолшуда, ба андешаи мо, чизи асосӣ аст, зеро он бо унвони рисола пайванди ногусастанӣ дорад.
3. Муаллиф дар чор маврид дар автореферат дар баробари осори дар шакли нома офаридашуда истилоҳи «адабиёти эпистолярӣ»-ро истифода мекунад, ки ба назари мо, агар адабиёти эпистолӣ гуфта мешуд, беҳтар буд, чаро ки «адабиёти эпистолярӣ» мушқилоти овой дорад. Аммо, ин андеша ва назари мо, муаллиф дар ин маврид ҳаққи комили интиҳоб дорад.

Вале бояд зикр кард, ки эродҳои мазкур дар қиёс бо муваффақиятҳои қор, аҳаммияти дувумдараҷа доранд ва бар муҳтаво ва мундариҷаи қор ҳалали қиддӣ ворид намесозанд; муаллиф метавонад онҳоро баъдан, зимни

тахияи монографияҳои хеш ба эътибор бигирад. Муваффақиятҳои дастовардҳои кор нисбат ба эродҳои амсоли боло ба маротиб зиёданд, зеро он чи дар боло зикр гардид, асосан ба сурати пешниҳод манзур гардидаанд.

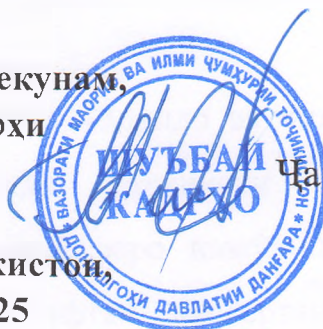
Бинобар ин, кори таҳқиқи Шарифзода Лутфулло Абдулло дар мавзӯи «Арзишҳои илмӣ ва адабии номаҳои Садриддин Айнӣ ва Мирзо Турсунзода» ба талаботи бандҳои 31- 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик; равобити адабӣ сазовор мебошад.

Номзади илми филология,
дотсент, котиби шурои олимони
Донишгоҳи давлатии Данғара

Пирхонова Қ.

Имзои Пирхонова Қ. - ро тасдиқ мекунам,
сардори шуъбаи кадрҳои Донишгоҳи
давлатии Данғара:

Ҷабборӣ Н.Ҷ.

Нишонӣ: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ноҳияи Данғара, кӯчаи Марказӣ, 25
Тел: (+992) 987541100
E-mail:ddd@mail.ru

22.08.2022